Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie
Informatievoorziening en Inkoop

bijlage

Bijlage bij Nazending over het gebruik afkomstgerelateerde indicatoren en aanpak opruimen onrechtmatige en onbehoorlijke verwerkingen

Datum
4 oktober 2022

Projectnaam
Uitvoering motie 21

Ons kenmerk
4223225

Horend bij Kamerbrief minJenV

1. **Nazending rapportage uitvoering motie 21 door het ministerie van Justitie en Veiligheid.**

Op 6 juli 2022 zond de minister van Justitie en Veiligheid het Rapport uitvoering motie 21 aan de Kamer. Daarbij kondigde zij een nazending aan over het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren en een overzicht van de wijze waarop het ministerie onrechtmatige en onbehoorlijke verwerkingen gaat opruimen. Hieronder is de nazending van de zijde van de Politie, DTenV en DGM toegelicht.

1.1 Directoraat- Generaal Migratie

Directoraat-Generaal Migratie, Hoofdstuk 11 rapport 6 juli 2022).
DGM is betrokken bij de Gemeenschappelijke Gebeurtenissen Incidenten Beeld (GGBI). Dit is een samenwerking in de migratieketen waarbij gegevens over ingrijpende gebeurtenissen in het werkgebied migratie gedeeld kunnen worden. Bij deze uitwisseling worden gegevens over nationaliteit verwerkt. Bij de uitwisseling worden ook enkele relevante feiten en omstandigheden rondom de gebeurtenis beschreven. Dit betreft gebeurtenissen die direct te maken hebben met de veiligheid van de vreemdeling en medewerkers alsmede openbare orde en veiligheid. De beoordeling van rechtmatigheid en behoorlijkheid van deze verwerking is door DGM in gang gezet, maar nog niet volledig afgerond.
In afwachting van de definitieve besluitvorming heeft DGM de verwerking van nationaliteit in het GGBI gestaakt. Als blijkt dat de verwerking niet rechtmatig en behoorlijk is, zal DGM de verwerking permanent staken en geselecteerde verwerking opruimen.
DGM verwerkte nationaliteit in het kader van de Top-X aanpak overlastgevers. De verwerking is niet als noodzakelijk beoordeeld en om die reden gestaakt. De verwerking wordt opgeruimd.

1.2 Dienst Terugkeer en Vertrek

Dienst Terugkeer en Vertrek (DTenV, hoofdstuk 11 rapport 6 juli 2022).
DTenV heeft in het kader van de nazending drie verschillende processen waarin nationaliteit werd verwerkt nader onderzocht. Doel was te beoordelen of de verwerking van de nationaliteit al dan niet noodzakelijk is voor (een onderdeel van) de desbetreffende processtap.

De verwerking van nationaliteit in het kader van het proces Medische escorts bleek niet noodzakelijk voor de uitvoering van de taken van één van de bij de escorts betrokken organisaties.
De tweede onderzochte verwerking van nationaliteit is beoordeeld als niet noodzakelijk voor de uitvoering van de taken in het kader van het vervoer. De verwerking van land van herkomst in het kader van de Verwijderbaarheidscheck/presenteerbaarheidscheck is door de DTenV niet noodzakelijk beoordeeld voor een in het kader van dat proces intern gebruikt formulier.

1.3 Politie

Risicomodellen (Hoofdstuk 2 rapport 6 juli 2022).
In het kader van dit onderzoek heeft de politie zich primair gericht op de toepassing van de indicatoren nationaliteit, geboorteplaats, geboorteland, ras en etniciteit. Deze persoonsgegevens leveren in directe zin een indicatie van iemands afkomst op. Zoals in de Kamerbrief van 6 juli 2022 staat vermeld, is gebleken dat deze indicatoren noch in risicomodellen in gebruik noch in getoetste risicomodellen in ontwikkeling worden toegepast. Daarnaast kunnen gegevens indirect als afkomstgerelateerde indicator aangemerkt worden. Of dat het geval is, is in belangrijke mate afhankelijk van de context. Dit geldt ook voor ideologie. Wanneer een ideologie op een nationaliteit gericht is, kan dit een indicator van afkomst vormen, maar dit is niet altijd het geval. Op basis van het sterk context-gebonden karakter van ideologie acht de politie het (zeer) onwaarschijnlijk dat ideologie in de risicomodellen als afkomstgerelateerde indicator kan worden aangemerkt.

Omdat de reclasseringsorganisaties (3RO) dit in de Kamerbrief voor het risicomodel VERA-2R [1] veiligheidshalve wel hebben gedaan, hoewel men daar ook spreekt van "(…) onderdelen uit de Vera-2r die indirect kúnnen raken aan afkomstgerelateerde indicatoren", merkt de politie – om eventuele onduidelijkheden weg te nemen – ideologie alsnog aan als afkomstgerelateerde indicator. De politie maakt ook gebruik van VERA-2R, alsook van IR46[2] , een tweede risicomodel, waar vragen omtrent ideologie worden betrokken. Op beide toepassingen wordt hieronder nader ingegaan.

VERA-2R is door het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie aan o.a. de politie ter beschikking gesteld. Het instrument is gebaseerd op kennis over gewelddadig extremisme en terrorisme en is breed toepasbaar op alle ideologische typen van gewelddadig extremisme. In afwijking van de toepassing door de reclasseringsorganisaties past de politie het instrument slechts incidenteel toe, om in een individueel geval, waarbij de politie al zorgen heeft over gewelddadig extremisme, een persoonsgericht plan van aanpak ter preventie van escalatie op te stellen.

IR46 wordt door de politie gebruikt om in individuele gevallen een beeld te vormen van de geweldsbereidheid van een persoon vanuit een ideologie. Het vormt een hulpmiddel voor het structureren van de menselijke waarneming en het in kaart brengen van blinde vlekken in die informatiepositie. Het aantal van 46 indicatoren is verdeeld over clusters, zorgdomeinen genaamd, zoals ideologie, gedrag en sociale zorgen.

[1] Violence Extremism Risk Assessment Versie 2 Revisie.

[2] Indicatoren Radicalisering.

Het doel van de toepassing van beide instrumenten is om inzicht in de betrokkenheid van personen bij bepaalde ernstige bedreigingen van de rechtsorde te verkrijgen (art. 10 Wet politiegegevens). Met beide risicomodellen wordt op basis van de weging van indicatoren een rapport gegenereerd, waarna het aan de politie is om, al dan niet in afwijking van het rapport, tot een gestructureerd professioneel oordeel te komen.

De rechtmatigheid en behoorlijkheid van het gebruik van dit soort indicatoren is door de Gegevensautoriteit van de politie beoordeeld aan de hand van een daartoe opgesteld beoordelingskader, dat ziet op de Wpg- en AVG-regimes. Uit de beoordelingen komt naar voren dat de verwerking van ideologie in beide risicomodellen behoorlijk, niet discriminerend, noodzakelijk, terzake dienend en niet bovenmatig is.

Overige verwerkingen: selectiemechanismes
Naast risicomodellen heeft de politie de toepassing van afkomstgerelateerde indicatoren in zogenaamde selectiemechanismes onderzocht. Hiermee doelt de politie op rapportages of lijsten, die met behulp van gegevens uit informatiesystemen van de politie worden samengesteld en die onderscheid tussen (groepen) personen mogelijk maken. Door middel van selectie-indicatoren komt een selectie van personen tot stand. In afwijking van een risicomodel is bij een selectiemechanisme geen sprake van een weging van factoren om een bepaalde kans of risico te bepalen.

Het onderzoek van de politie heeft zich uitgestrekt tot alle typen selectiemechanismes. Hieruit is naar voren gekomen dat slechts in een zeer klein percentage van deze toepassingen afkomstgerelateerde indicatoren als selectie-indicator worden toegepast. Het doel van de desbetreffende rapportages loopt uiteen, maar ze hebben gemeen dat de toepassing van de rapportages en de afkomstgerelateerde indicatoren daarin noodzakelijk zijn om het met de rapportage beoogde doel te behalen. Hierna volgen een paar voorbeelden om dit te verhelderen.

Zo is één rapportage gericht op de bevordering van het arrestantenzorgproces. In geval van (gewapende) conflicten tussen landen kan het van belang zijn dat een verdachte van het ene land in conflict niet in nauw contact komt met een verdachte uit het andere land. Aan de hand van de nationaliteit van de ingeslotenen kan de cel-indeling rekening houden met deze belangen, ter bescherming van de ingeslotenen zelf en derden.
Een andere rapportage dient voor het creëren van inzicht in de aard, omvang en samenstelling van overlast gevende niet-Nederlandse EU-onderdanen. Dit rapport wordt door de politie gebruikt ten behoeve van handhaving en toezicht binnen de vreemdelingenketen, een taak die de wetgever heeft opgedragen aan o.a. de politie. Een derde categorie rapportages dient voor een landelijk overzicht van trends en fenomenen inzake mobiel banditisme. Deze verwerkingen, waarvan de resultaten handmatig worden geïnterpreteerd, zijn noodzakelijk voor de handhaving van de Richtlijn voor strafvordering mobiel banditisme (2019R010). Hierbij gaat het om buitenlandse georganiseerde groepen die relatief kort in Nederland verblijven, enkel om vermogenscriminaliteit te plegen.

De rechtmatigheid en behoorlijkheid van de toepassingen van afkomstgerelateerde indicatoren in de selectiemechanismes is door de

Gegevensautoriteit van de politie beoordeeld aan de hand van het voornoemde beoordelingskader. Uit de beoordelingen komt naar voren dat de verwerkingen behoorlijk, niet discriminerend, noodzakelijk, terzake dienend en niet bovenmatig zijn.

2. Opruimen uitvoering motie 21 door het ministerie van Jusitie en Veiligheid

Hieronder is beschreven op welke wijze de betrokken JenV organisaties onrechtmatige en of onbehoorlijke verwerkingen opruimen. De beschrijvingen zijn alfabetisch geordend. Daarbij wordt verwezen naar het hoofdstuk uit het rapport van 6 juli 2022, waarin de resultaten van de inventarisatie en beoordeling voor de organisatie zijn beschreven.

2.1 Centraal Orgaan opvang Asielzoekers

Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA, Hoofdstuk 11 rapport 6 juli 2022).
Het COA gebruikte afkomstgerelateerde indicatoren bij de uitstroom van vreemdelingen uit de opvang, met name in verband met de doorstroming naar een gemeente. Wanneer de vreemdeling een verblijfstatus kreeg en doorstroomde naar een gemeente, werden ras, etniciteit en religie verstrekt aan de gemeente. Gemeenten hebben deze informatie nodig ten behoeve van het huisvestingsproces.
Het COA heeft geconcludeerd dat het delen van deze gegevens met de gemeente niet strikt noodzakelijk bleek te zijn, omdat gemeenten deze gegevens ook zelfstandig kunnen verzamelen c.q. verzamelen bij de vreemdeling. Het COA heeft daarom haar systeem waarmee ze informatie over asielzoekers aan gemeenten verstrekt, aangepast. Sinds juni 2022 bevat die informatie geen afkomstgerelateerde indicatoren meer.

Gelet op het voorgaande is opruiming van persoonsgegevens bij het COA niet van toepassing op onderhavige verwerking. De rechtmatig door het COA verkregen afkomstgerelateerde indicatoren worden bewaard conform de legitieme bewaartermijnen voor deze persoonsgegevens.

2.2 Directoraat- Generaal Migratie

Directoraat-Generaal Migratie, Hoofdstuk 11 rapport 6 juli 2022).
DGM verwerkte nationaliteit in het kader van de Top-X aanpak overlastgevers. De verwerking is niet als noodzakelijk beoordeeld en om die reden gestaakt. De verwerking wordt opgeruimd.

2.3 Directie personeel en Organisatie

Directie personeel en Organisatie (DP&O, Hoofdstuk 1 rapport 6 juli 2022).
Bij DPO&O was de praktijk om de geboorteplaats te vermelden in het Leer Management Systeem, waarin wordt bijgehouden welke certificaten JenV aan medewerkers heeft verstrekt. Nader onderzoek wees uit dat het verzamelen van de geboorteplaats voor dit doel niet noodzakelijk was. Om die reden verwerkt DP&O geen geboorteplaats meer in het Leer Management Systeem sinds Q4 2021. DP&O heeft vervolgens in het vierde kwartaal van 2021 opdracht gegeven om de geboorteplaats uit de verwerking te verwijderen -waardoor het veld 'geboorteplaats' niet meer in te vullen of te raadplegen is- en de verzamelde gegevens op te ruimen.

2.4 Dienst Terugkeer en Vertrek

Dienst Terugkeer en Vertrek (DTenV, hoofdstuk 11 rapport 6 juli 2022).
In het kader van Medische escorts is de DTenV bij de aanvraag van een escort van de Kmar, gestopt met het verwerken van nationaliteit. DTenV heeft een intern wijzigingsverzoek ingediend om dit proces aan te passen, dat naar verwachting in 2023 zal zijn afgerond.
Voor het proces Vervoer heeft DTenV maatregelen genomen zodat nationaliteit niet meer wordt verwerkt in dit proces. In het kader van het proces Verwijderbaarheidscheck/presenteerbaarheidscheck is DTenV gestopt met het verwerken van land van herkomst op een intern formulier.
DTenV heeft geconcludeerd dat het delen van deze gegevens met de betrokken partners in deze processen niet strikt noodzakelijk bleek te zijn, omdat deze partners de gegevens ook zelfstandig kunnen verzamelen c.q. verzamelen bij de vreemdeling. DTenV heeft om die reden haar systemen respectievelijk formulieren aangepast.
Met deze aanpassing van haar systemen respectievelijk interne formulieren heeft de DTenV afdoende maatregelen genomen om toekomstige verstrekkingen te voorkomen. Opruimen is bij de DTenV niet van toepassing, aangezien de afkomstgerelateerde indicator nationaliteit al in het primaire proces wordt verwerkt. De gegevens worden gewist conform de van toepassing zijnde selectielijsten.[3]

2.5 Immigratie- en Naturalisatie Dienst

Immigratie- en Naturalisatie Dienst (IND, Hoofdstuk 11 rapport 6 juli 2022).
Met de stopzetting van het risicomodel 'Erkend referenten' in mei 2021 wordt ook de samenstelling van het bedrijfsbestuur niet meer geregistreerd. De geregistreerde gegevens zijn niet meer toegankelijk voor IND-medewerkers en verwijzingen naar het risicomodel in bijvoorbeeld procesbeschrijvingen en documenten in de IND-systemen worden verwijderd. De IND kan het risicomodel, en hiermee ook de gegevens over de samenstelling van het bedrijfsbestuur, niet volledig verwijderen omdat in de op de Archiefwet gebaseerde selectielijst bepaald is dat de formele bewaartermijn voor dit risicomodel 50 jaar is.[4] Na afloop van de bewaartermijn zullen de gegevens worden verwijderd.

De afkomstgerelateerde indicator met betrekking tot de samenstelling van het bedrijfsbestuur die in het risicomodel 'Erkend referenten' werd verwerkt, is niet gedeeld met andere (overheids)organisaties. Ook is de afkomst van individuele bestuursleden nooit geregistreerd. Het model heeft geen gevolgen gehad voor de besluiten die de IND heeft genomen, er zijn geen aanvragen op grond van dit model afgewezen. De samenstelling van het bestuur is nooit meegewogen in de risicoscore van het model. Het risicomodel was een intern hulpmiddel voor de IND voor handhaving.

2.6 Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen

Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD, Hoofdstuk 7 rapport 6 juli 2022). Het College gerechtelijke deskundigen vroeg tot eind 2021 om geboorteplaats en nationaliteit in het aanvraagformulier dat een gerechtelijk

[3] Staatscourant 2021, nr. 17848-1. De selectielijst bevat de gestructureerde opsomming van werkprocessen en de waarderingen (bewaartermijnen) van de informatie in relatie tot processen. Informatie komt na bepaalde tijd voor vernietiging in aanmerking of is blijvend te bewaren. De werkprocessen kennen waar mogelijk een hoog abstractieniveau.
[4] Zie vorige voetnoot.

deskundige moet invullen voor zijn aanvraag om registratie. De NRGD heeft deze verwerking beëindigd en heeft eind 2021 het formulier gewijzigd. Inmiddels zijn alle op te ruimen gegevens geïdentificeerd en is een start gemaakt met het opruimen. De gegevens worden gewist conform de van toepassing zijnde selectielijsten.[5]

2.7 Politie

(Hoofdstuk 2 rapport 6 juli 2022)
Alle actuele toepassingen van afkomstgerelateerde indicatoren in enerzijds risicomodellen in gebruik en getoetste risicomodellen in ontwikkeling en anderzijds selectiemechanismes zijn als rechtmatig en behoorlijk beoordeeld. Zoals echter vervat in de Kamerbrief van 6 juli 2022 heeft de politie met het oog op transparantie haar onderzoek uitgebreid naar historische toepassingen, met een terugkijktermijn van vijf jaar. Twee risicomodellen zijn hierbij naar voren gekomen waarbij de toepassing van afkomstgerelateerde indicatoren aan de orde was, waarbij tevens is geconstateerd dat gestopt is met het gebruik van die indicatoren. Dit laat echter onverlet dat hierbij afkomstgerelateerde gegevens zijn verwerkt. De politie heeft vastgesteld waar deze typen gegevens zich binnen de politieomgeving bevinden. Het gaat om handmatige screeningsformulieren. Deze zijn niet met derden gedeeld. Deze formulieren loopt de politie na conform haar beleidskaders omtrent het bewaren, verwijderen en vernietigen van (politie)gegevens.[6] De politie streeft ernaar om de meeste, zo niet alle processtappen, in Q1 van 2023 te hebben afgerond.

2.8 Raad voor Rechtsbijstand

Raad voor Rechtsbijstand (Hoofdstuk 7 rapport 6 juli 2022).
De RvR is gestopt met het verwerken van nationaliteit in het medisch haalbaarheidsonderzoek (geen risicomodel). De RvR heeft in het kader van de uitvoering van de motie haar proces aangepast waardoor er geen nationaliteit meer in dit proces wordt verwerkt. Met het eventueel opruimen van kopieën is een start gemaakt en de verwachting is dat de RvR de kopieën in 2022 allemaal heeft opgeruimd.

2.9 Reclassering

(Hoofdstuk 8 rapport 6 juli 2022)
In de systemen en in de database van de reclasseringsorganisaties zijn de activiteiten c.q. wijzigingen doorgevoerd welke op basis van de inventarisatie van motie 21 nodig bleken. Daar waar de afkomstgerelateerde indicator 'afkomst' nog op basis van doelbinding worden gebruikt, heeft dit een grondslag in de wettelijke taken van de reclassering.
In de brief van 6 juli 2022 staat dan ook vermeld dat het huidige gebruik rechtmatig en behoorlijk is bevonden. Documenten in het archief die nog gegevens over afkomst bevatten welke niet meer voldoen aan het beginsel

[5] Zie vorige voetnoot.

[6] In het Uitvoeringskader Privacy & Security by Design (PSbD) zijn de kaders voor de zorgvuldige omgang met gegevens door de politie beschreven, inclusief de kaders voor het bewaren en vernietigen van gegevens. Dit is verder uitgewerkt in het Beleid Bewaartermijnen v.1.0 d.d. 13 februari 2020, Gegevensautoriteit Politie. Zie voor het PSbD https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/wet-open-overheid/00-landelijk/nulmetingen-2019/2018-04-26_uitvoeringskader_privacy-en-security-by-design_v2.0_def.pdf.

doelbinding zullen de komende tijd vernietigd worden conform de door de reclassering vastgestelde bewaartermijnen.

Directie Informatievoorziening en Inkoop

Datum
4 oktober 2022

Ons kenmerk
4223225

2.10 Stichting Recht en Overheid
(Hoofdstuk 13 rapport 6 juli 2022)
De Stichting Recht en Overheid is gestopt met het verwerken van geboorteland als optionele vraag tijdens de selectieprocedure voor het traineeprogramma (geen risicomodel). De Stichting Recht en Overheid heeft in het kader van de uitvoering van de motie met ingang van 2022 deze optionele vraag geschrapt en de reeds verzamelde antwoorden gewist.